

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.14.1>

Volume 7/2

2023 p. 1-18

MEHMET AKİF ERSOY'UN MANZUM HİKÂYELERİNDE FİİLLER VE FİİLİMSİLERİN GÖSTERGEBİLİMSEL SEMANTİK AÇIDAN İNCELENMESİ

THE STUDY OF VERBS AND PARTIES IN MEHMET AKIF ERSOY'S VERSE TALES FROM A SEMIOTIC SEMANTICALLY PERSPECTIVE

Onur AKBAŞ*

ÖZ

Bir edebî metin yayımlandıktan ve kitlelere ulaştıktan sonra da öznesinden bağımsız değildir. Elbette bir metin içerisindeki söz sanatları ve onların sağladığı çok anlamlılık okuyucuya farklı yorum yapma hakkını verir. Görüngübilim bu sebeple metin karşısında okura daha fazla söz hakkı vermektedir. Ancak ortaya konan metni yalnızca okurun algısına ya da tarihsel şartlara emanet etmek, o metnin düşünen, analiz eden bir zihinden çıktığı gerçeğini inkâr etmek demektir. Bu inkâr sadece o metnin kişinin zihninden çıkan söylemleri değil aynı zamanda o söylemlerin ardındaki yaşanmışlıkları, kazanımları ve o zihnin işleyiş biçimini de içine alır. Mehmet Akif Ersoy da Meşrutiyet dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Cumhuriyet'in kuruluş sürecine şahitlik etmiş bir şair ve düşünürdür. Biz de bu çalışmada sosyal açıdan bahsi edilen hareketli dönemlere şahitlik etmiş, kendisi de bizzat bu hareketlilik içinde yerini almış bir zihnin manzum hikâyelerinde yer alan, hareket bildiren türler olmaları itibari ile fiil ve fiilimsileri göstergebilimsel semantik bağlamda inceledik. Metinlerdeki fiilimsileri birer gösteren olarak hem gösterilenlerle ilişkileri hem de diyaloglar içerisindeki öznenin konumunu bildiren yönleri bakımından ele aldık. Bunu yapmaktaki maksadımız ise bir metnin ister bilinç isterse bilinçdışı yönü itibari ile bütünüyle öznenin bağımsız olarak sadece okura veya kendi tarihselliğine hapsedilemeyeceği görüşünün bir metin üzerinden pratiğini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Manzum Hikâye, Fiil, Fiilimsi*

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, , E-mail: onurakbastde@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0176-5211, Afyonkarahisar, Türkiye.

ABSTRACT

Even after a literary text is published and reaches the masses, it is not independent of its subject. Of course, the rhetoric in a text and the polysemy give the reader the right to make different interpretations. For this reason, phenomenology gives the reader more voice and role in the face of the text. However, to entrust the presented text only to the perception of the reader or to historical conditions means to deny the fact that that text emerged from a thinking and analyzing mind. This denial includes not only the discourses that come out of the mind of that text, but also the experiences, achievements behind those discourses and the way that mind works. Mehmet Akif Ersoy is also a poet and thinker who witnessed the Constitutional Era, the National Struggle period and the founding process of the Republic. In this study, we have examined verbs and gerunds in the semiotic semantic context, as they are genres that express movement and take place in the verse stories of a mind that has witnessed the socially active periods and took its place in this mobility. We have handled the gerunds in the texts as signifiers both in terms of their relations with the signifieds and their aspects that indicate the position of the subject in the dialogues. Our aim in doing this is to practice the view that a text cannot be confined to the reader or its own historicity, independent from the subject, in terms of either the conscious or unconscious aspect, through a text.

Key Words: *Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Epos, Verb, Verbals*

Giriş

Bütün metinler gibi edebî metinler de zihinsel bir faaliyetin ürünüdür. Dolayısıyla tıpkı konuşmalarda olduğu gibi metinlerde de zihin kendisini bilinç ve bilinçdışı boyutlarıyla kendini hissettirir. Hatta Lacan, bu düşünceyi biraz daha ileri götürerek dilin bilinçdışının ürünü değil, bilinçdışının dilin ürünü olduğunu ifade eder (Sarup 2010: 26). Bu yüzden hangi tarihte yazılırsa yazılsın, bir edebî metin, ister paragraf ister cümle düzeyinde isterse sözcük düzeyinde sadece yazıldığı döneme indirgenemez. Anlambilim ve göstergebilimdeki gelişmeler dikkate alındığında söz konusu metindeki sözcüklerin, sözlük anlamları ve bu anlamların art zamanlı incelemeleri bile yeterli değildir. Göstergebilimsel açıdan konuya yaklaşıldığında art zamanlılık gereksiz ya da yetersiz olduğu gibi bir sonuca da varılamaz. Çünkü göstergebilim eş zamanlılığa vurgu yaparken art zamanlılığı da onun tamamlayıcı bir yanı olarak görür. Bu bilgiler dikkate alındığında bir edebî metindeki sözcüklerin dizilimi, hatta sentaks açısından bazı öğelerin diğerlerine göre kullanımındaki yoğunluk, o metindeki göstergelerin eş zamanlı olarak diğer göstergelerle ilişkisi, gösteren iken yeri geldiğinde gösterilen olabilmeleri, onun her dönemde hem semantik hem de semiyotik açıdan yeniden yorumlanmasını gerekli kılar.

Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin yorumlanmasında yukarıda bahsi edilen yöntemlere başvurulmasının bir nedeni de onun dil üzerindeki hassasiyetidir. Zira Mehmet Akif Ersoy'un dilinde günlük konuşma dilinin söz dizim yapısı yanı sıra üst düzey edebî dilin söz dizim yapısı da mevcuttur. Dili, dilbilgisel yapı açısından da sağlamdır. Çalışmamızın

kapsamı dâhilinde olan manzumelerinde Mehmet Akif Ersoy'un sıfat az kullandığı, alışılmamış bağdaştırmalara çok yer vermediği görülmektedir (Somuncu, 2020: 98).

Akif, Türk edebiyatında hem istiklal şairimiz olması itibarıyla hem de içinde bulunduğu dönemin fikrî buhranlarını iyi gözlemlemiş bir şairdir. Ayrıca onun yazar ve çevirmen yönü düşünüldüğünde onun metinlerinin yukarıdaki tespitler ışığında yeniden yorumlanmasının gerekliliğini net bir biçimde ortaya koyar. Zira Mehmet Akif, sadece edebî eser ortaya koyan bir edip değil aynı zamanda hem kendi sanatı üzerine hem de sanat, edebiyat ve dil üzerine düşünen bir edebî kişiliğe sahiptir. Onun bu yönü, eserlerinin de bu disiplinler etrafında incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Mehmet Akif Ersoy'un biyografisi dikkate alındığında içinde bulunduğu tarihî ve sosyal gelişmelerin de etkisiyle sürekli aksiyon içerisinde bir kişilikle karşı karşıya kalırız. Millî Mücadele öncesinde dönemin siyasi faaliyetleri içerisinde aktif rol alması ve mücadele sürecinde de Ankara'yı destekleyen faaliyetler içerisinde yer alması, ömrünün sürekli aksiyon içerisinde geçmesine sebep olmuştur (Ergül-Ekiz, 1988: 689).

Bu çalışmanın amacı da şairin *Safahat*'ta yer alan manzum hikâyeler (manzumeleri) üzerinde yapılan taramalarda ortaya çıkan fiil ve fiilimsilerin Akif'in hayatı, hayat görüşü ve ideallerinin de dikkate alınarak, bu manzumelerin semantik bağlamda yeniden yorumlanması yönündedir. Onun edebî kişiliği, fikirleri, sanat görüşü, etrafında pek çok çalışma yapılmıştır. Şiirlerinde belli kavramlar üzerinde tematik incelemeler de mevcuttur. Özellikle onun şiirlerinde görül kullanılan fiil ve fiilimsileri besleyen olay çevresinde gelişen manzumeleri etrafında onun tahkiye tekniğine dair de pek çok çalışma yapılmıştır. Mehmet Akif Ersoy her ne kadar topluluğa dâhil olmasa da Servet-i Fünûn şairleri gibi o da manzum hikâyeler yazmıştır.

Bu çalışmada başvurulan yöntemler, fiil ve fiilimsilerin metin içerisinde birbirleri ve diğer sözcüklerle ilişkisi, anlamlarının göstergebilimsel açıdan irdelenmesi şeklindedir. Elbette bütün fiil/fiilimsilerin tamamının incelenmesi bir makalenin sınırlarını aşan bir durumdur. Bu sebeple söz konusu sözcükler seçilirken Mehmet Akif Ersoy'un şiirleri arasında olay çevresinde gelişen yani manzum hikâye niteliğine sahip olanlar üzerinde durulmuştur.

Roland Barthes göstergebilim üzerine düşünme sürecini üç evrede ele alır: "hayranlık", "bilim" ve son olarak "metin evreleri. Metin evresi, bir anlam(lama) olmasa da terimin göstergebilimsel ve psikanalitik yönü itibarıyla bir gösterendir (Barthes, 2021: 16-17). Bu açıdan bakıldığında bir gösterilene, bir anlama işaret eder. Çünkü metin bir yazı olması itibarıyla sözden daha ileridir. Yazı psikanalitik açıdan ele alındığında "ben" in ürünüdür. "Ben" in kendi yazısından bahsetmesi de başkasının sözüne olan ihtiyaçtan doğar. Bu ihtiyaç olmasa yazıya gerek yoktur. Barthes'a göre böyle bir durumda söz ifade yeterli olacaktır. (Barthes, 2021: 19) İster şiir olsun ister düz yazı olsun her metnin psikanalitik açıdan bir "ben" tarafı olduğu gibi, Jakobson'a göre kişisel alışkanlıkların ürünü olan bu bireysel dil kullanımı kavramını aşan bir başka kavram söz konusudur. Bu da toplumsal

dildir. Kişisel kullanım amaçlı da olsa birey ait olduğu toplumun dilini kullanmaktadır. Bu da ait olduğu toplumun alışkanlığıdır. (Barthes, 2021: 35)

Barthes'ın gösterge dizgesi üzerinden yaptığı tespitler. Yan anlam ve üst dil kavramları ile devam eder. Yan anlam gösteren ve gösterilenden oluşan gösterge/düz anlam dizgesinin başka bir anlamın göstereni olması ile oluşan başka bir gösterge dizgesidir. Barthes, bunu fotoğrafçılık metaforu üzerinden somutlaştırır. Düz anlam dizgesi, gerçek hayatı gösteren bir fotoğrafsa yan anlam dizgesi ise fotoğrafçının gerçek yaşam görüntüsünü belli açılara göre kadraja alması sonucu oluşan görüntü biçimidir. Burada asıl önemli olan, yan anlam düzleminde ön plana geçen toplumsal ve kültürel yöne mit ve çağrışım boyutlarının da dâhil olmasıdır. ¹ Burada incelenen sözcük türlerinin şairin içinde yaşadığı dönem, toplum ve kültürel özelliklerle ilişkisi ancak çağrıştırdıkları yan anlamla tamamlanabilir. (Bircan, 2015: 26)

1. Mehmet Akif Ersoy'un Manzum Hikâyelerinde Fiil/Fiilimsilerin Göstergebilimsel Semantik Açından Anlamları

Göstergebilimsel semantik anlam, bir metin içerisindeki göstergelerin birbirleri ile ilişkisini ele alır. Göstergelerden oluşan yaşam bu göstergelerin anlaşılması için bir sisteme, bir düzenlenmeye yani "anlamın mutfağı"na girmeye ihtiyacı vardır. (Barthes, 2021: 185) Bu yüzden göstergelerin anlamsal açıdan belli bir sınıflandırma ile okunması gereklidir. Hem düşünen, yaşadığı çağı okuyan bir birey olarak hem de toplumsal çalkalanmaların yoğun olduğu bir süreci sosyolojik, ekonomik ve siyasi boyutları ile ait olduğu bir toplumla birlikte yaşayan bir şahsiyet olan Mehmet Akif Ersoy'un bir gösteren olan metinleri de anlamın mutfağında belli bir sınıflandırma ile okunmalıdır.

Bir aksiyon adamı olan ve özellikle Millî Mücadele'de aktif rol alan Mehmet Akif Ersoy'un topluma ve toplumsal meselelere bakışı da hareket bildiren sözcüklerin anlamsal yönden önemini artırmaktadır. Mehmet Akif Ersoy'un manzum hikâyelerinin bir gösterenler olarak bu sınıflama ile okunmasının amacı da budur.

1.1. Hasta

Akif'in *Hasta* (Ersoy 2007: 9) isimli *Safahat*'ın *Birinci Kitap*'ında yer alan manzumesinde, aşağıdaki fiil ve fiilimsileri kullanarak hastalığın fiziki ortamı ile biyolojik ortamını (biyosfer) tasvir ederken, bu sözcüklerle ortamın semiyosferini yani o ortamdaki gösterenlerin oluşturduğu dilsel atmosferi de yansıtır.² (Lotman 2012: 157)

¹ Bu makalede fiilimsilerin ve fiillerin hareket bildiren yönleri itibarıyla metin içindeki kullanım sıklığı ele alınırken gönderme yaptıkları yan anlamlar da dikkate alınmıştır. Ancak mitolojik boyutlu bir semantik çalışma bir makalenin kapsamını aşacağı için detaylı olarak tek başlık etrafında ele alınmamıştır.

² Yuri Lotman Semiyosfer kavramını şu örnekle somutlaştırır: Eşzamanlı bir kesitte alınmış, belli bir dünya örneği olarak bir müze salonu düşünelim; içinde farklı vitrinlerde farklı dönemlerden eşyalar sergilenmiş ve bu eşyaların üzerlerine bilinen ve bilinmeyen dillerde kod çözme talimatları, araştırmacılar tarafından hazırlanmış sergiye yönelik açıklayıcı metinler, sergi gezme şemaları ve ziyaretçilerin davranış kuralları

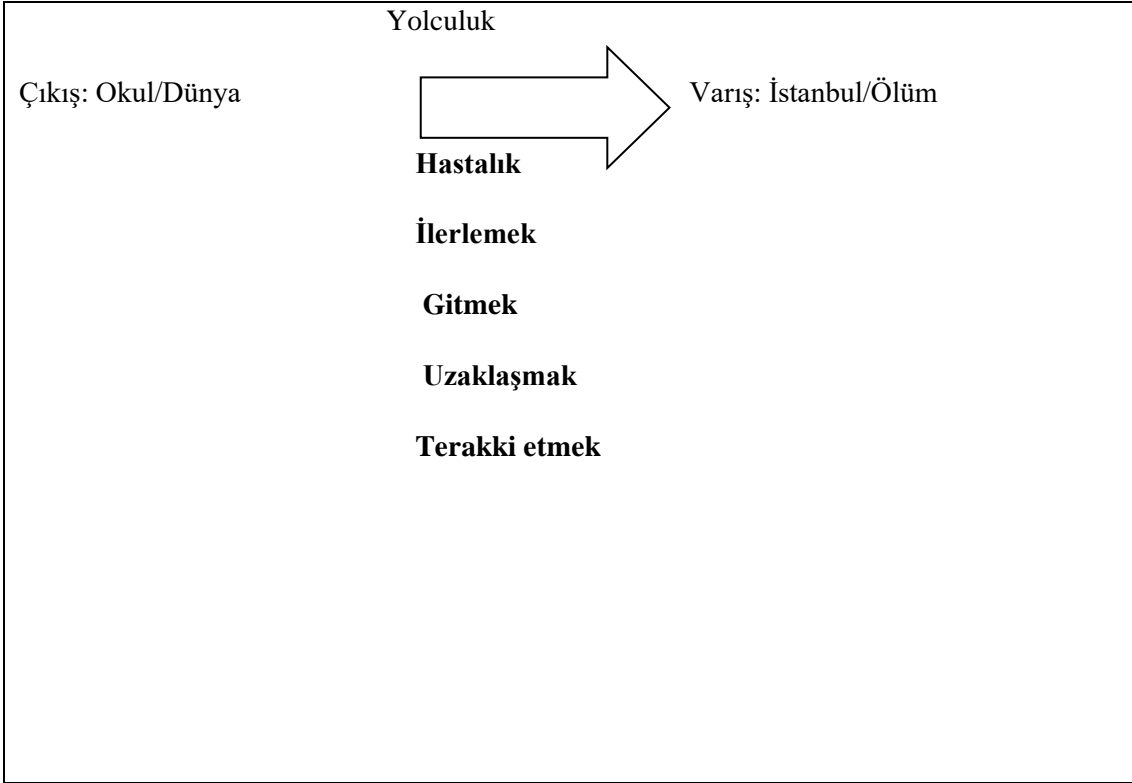
Büyük bir çoğunluğu fiil ve fiilimsiden oluşan bu gösterenler, ortamın tıbbi atmosferi ve hastanın biyolojik durumunu tarif etmektedir. Mehmet Akif, burada, bir hastanın durumunu sıfatlarla tasvir etmek yerine, bütün manzumelerindeki gibi anlatısını hareket bildiren sözcüklerle yaptığı tasvirlerle güçlendirmektedir. Bu üslup dünyaca ünlü Rus hikâyeci Çehov'un hikâyeye yazarlarına tasvirler konusunda verdiği öğütlerle de örtüşmektedir. (Paksoy 2009) Bu da şairin manzumelerinde hikâyeye tekniğine verdiği özeni göstermektedir.

Metinde hastalık, hastanın yüzünde sarılık, vücudunda halsizlik gibi verilmek yerine sürekli hareket bildiren durumda verilmiştir. Olay Halkalı Ziraat Mektebi'nde geçmektedir. Hastanın durumu kurum müdürü tarafından kahraman bakış açısı ile anlatılmaktadır.

Bu yüzden şiirde “hastalık”, “seyr-i tabisini” “alıp yürümüş”tür. Hasta kendisine “git” denilse bile “yol”da ölecektir. Bu yüzden çocuk “gitmeli”dir. Çünkü okul idaresi açısından da hastanın “gitmesi” “muvâfık” yani; yerinde olacaktır. Ancak gün geçtikçe ilerleyen verem bu kimsesiz delikanlının arkadaşlarının hüznünlü gözyaşları arasında “verem” onu kendilerinden uzaklaştıracak paytona “yaklaştır”ır.

Yukarıda vurgulu sözcükler, hastanın ölüme doğru giden yolculuğu ile İstanbul yolculuğu aynı göstergelerle eş zamanlı olarak verilir. “İlerlemek”, “uzaklaşmak”, “gitmek” kelimeleri sık kullanıldığı hâlde *göndermek* sözcüğü bir yerde geçer. *Yaklaşmak* sözcüğü ise yine hastayı İstanbul'a/ölüme götürecektir yani onu dünyadan/okulundan *uzaklaştıracak* olan paytona yakınlaşmayı ifade etmek için bir defa kullanılmıştır. Yukarıda verilen gitmek, uzaklaşmak, ilerlemek, terakki etmek fiilleri eş zamanlı olarak hem ölümü hem ölüm yolculuğu olan hastalığı hem de hastanın âdeta ölmek üzere gittiği İstanbul yolculuğunu göstermektedir. Şair bu manzumede hikâyeye tekniğinin gereği olan doğayı ve çevreyi şiirde kendisinin ifadesi ile bir “seyr-i tabii” hâlinde devinimi ile birlikte vermiştir. (Ersoy, 2007: 10-11) Bahse konu bu tespitleri aşağıdaki 1. Şekilde şöyle özetlemek mümkündür:

yazılmış olsun. Bu salona rehber ve ziyaretçileri de yerleştirelim ve bütün bunları tek bir mekanizma olarak hayal edelim (ki, belli bir açıdan bütün bunlar öyledir). Elde ettiğimiz şey semiyosfer imgesidir.

1. Anlamsal ilişki halindeki fiillerin eş zamanlı gösterenlerle ilişkisi

1.2. Küfe

Şair, *Küfe* (Ersoy, 2007: 20) manzumesinde yine hareket bildiren sözcükleri bu sefer teşhis ve mübalağa sanatlarının gösterenleri olarak kullanır. Şair asıl konuya geçmeden önce içinde bulunduğu ortamın yollarının bakımsızlığını mübalağa sanatıyla ama sıfatlarla yahut adlarla durağan bir şekilde değil, fiil ve fiilimsilerle verir. Yollardaki düzensizlik ve çukurlar, yağmur sonrası oluşan çamurlar, çukursuz ve çamursuz şekilde anlatılmıştır. Bu da yine Mehmet Akif Ersoy'un tahkiyesinin başarısıdır. İstanbul'un kenar semtlerinden birinde oturan kahraman anlatıcı, mahalledeki yolun çukurlu hâlini ve yağmur yağdığında oluşan su birikintilerini “yüzme”/”bilmeden” fiilimsileri ile ve *gezmek* fiilinin olumsuz geniş zaman kipi ile ifade eder. Kahraman anlatıcı yolların durumunu yine elinde bir değnekle yolları “yoklayarak” veya “atlayarak” yürüdüğünü yine bu zarf fiillerle anlatır. Babasının ölüsünü küfeye bağlayan çocuk, onun saçak altındaki aldırmaçlığını *yatmak* fiili ile anlatır. O küfe sırtında iken onun altında *ölen* babanın çocuğunun bu hüznü karşısında küfenin umursamaz duruşunu *yatmak* fiili ile gösterir. Evlerin yıkılmak üzere duruşu, binaların bu eskilikten dayanıksız hâlde oluşu, yine yukarıdaki “küfe” kişileştirmesinde olduğu gibi evlerin birbirlerine yakınlığı “ayakta durmaya gayret etmek” ve buna rağmen yıkılacakmış gibi harabe olmaları âdeta “rükûa niyet eden”lerin hâli ile kişileştirilir. Bu manzumede gösterenlerin birbiri ile anlamsal ilişkileri düşünüldüğünde iki farklı gösterilene işaret ederler. Bunlardan birincisi, mütevekkil ahalinin hayat karşısındaki vakarı ikincisi ise bir çocuğun hayat karşısındaki ikilemidir. Bu ikilem, “rükua niyet etmek” ile “ayakta durmaya elbirliği ile gayret etmek” arasındaki ikilemdir.

Mehmet Akif Ersoy'un *Küfe* manzumesine bakıldığında bu alanın bir alt alanı olan ve birbirleri ile ilişkili olan farklı kişilerin metindeki düzeylerini inceleyen söylem semantiğe dair bulgular dikkati çeker (Ekinci, 4). Bu bulgular, Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinde/manzumelerinde yer verdiği diyalogların hepsinde bulunabilir. *Küfe* şiirine baktığımızda önce yerde küfeyi görüp daha sonra anne ile çocuğun diyaloguna şahit olur. Bu diyalogdan önce kahraman anlatıcı da çocuğun yanında görünen kişinin annesi olduğunu bilemez. Orta yaşlı görünen bu kadının bir anne olduğunu, kullandığı cümle içerisinde yer alan ifadelerden anlıyoruz. Bu gösterenler özne olarak anneyi işaret eder.

*"-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
Ne istedin küfeden, yavrum? Ağzı yok dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki:*

"Çok ğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yükstüz...

*Baban gidince demek kaldı, adetâ öksüz!
Onunla besleyeceksin ananla kardeşini.
Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?" (Ersoy, 2007: 20)*

Buraya kadar olan ifadeler konum olarak söz sahibi öznenin muhtemelen anne, teyze, hala veya çok zayıf bir ihtimalle abla gibi ailede sözü dinlenebilecek bir "yetişkin" olduğu bilgisini "yavrum" ve "oğlum" ifadelerinden seziyoruz. Kahraman anlatıcı, bu hususta kesin kanaate varmış bir üslupla bu sözlerin sahibinin bir anne olduğu bilgisini çocuk ve kadının diyaloguna dâhil olarak verir; "*Ayol dinle annenin sözünü!*" (Ersoy, 2007: 20)

Küfe manzumesinden alınan metindeki koyu harflerle gösterilen fiillere gelindiğinde anne ve kardeşin geçimini sağlamak anlamında kullanılan "beslemek" kelimesi, hem bu ev ahalisinin geçimini sağlamanın göstereni hem de metinde yer alan "bebek" ifadesi ile birlikte okunduğunda "bebek" olan kardeşin durumuna vurgu yapmaktadır. Böylelikle ağabeyin ona sorumluluğu hatırlatılırken ailenin yüküne nispeten sorumluluğunu "öğrenmek" zorunda olan ağabeyin, küçüklüğüne de alegorik olarak bir gönderme yapılmıştır. "Öksüz kalmak" göstereni hem küfenin sahipsiz kalmasını hem de çocuğun öksüz kalmasını gösteren durumlara bir göndermedir. "Öğrenme" fiili semantik olarak "bir gerçekle yüzleşme"nin göstereni olmakla birlikte sanatsal açıdan Mehmet Akif Ersoy'un realist yaklaşımını da karşılayan bir gösteren durumundadır.

Öznenin konumu söz konusu olduğunda adeta Mehmet Akif Ersoy'un manzum poetikası özelliğine sahip olan *Safahat*'ın manzum ön sözündeki (Akif, 2007: 3) fiiller de hem şairin sanat anlayışının göstereni olması açısından hem de metinde öznenin konumunun tespiti açısından önemlidir.

*" Bana sor sevgili kari sana ben söyleyeyim
Ne hüviyette şu karşında duran eş'arım "*

Akif, tahkiye tekniğinin hâkim olduğu şiirlerinde okura anlatıcı olarak kendi konumunu “sor-” ve “söyle-” fiilleri ile belirtiyor. Bu fiiller manzumelerde kahraman bakış açısının göstereni durumundadır. Aynı manzum ön sözün dördüncü beytindeki ilk mısranın tamamen fiilden oluştuğunu görüyoruz.

“Ağlarım ağlatamam hissederim söyleyemem”

Burada şairin bir tevazu eseri duygularını karşıdaki okura geçirme maharetinin olmadığı anlamı çıkarılsa da aslında şairin sanat anlayışı olarak da muhatabını ağlatma ya da onu kendi his dünyası içine sokmak gibi bir amacı yoktur. Şiirlerinde genel olarak realist bir tutum izleyen şair, okurla “sorup-söyleme” bağlamında bir iletişimi hedefler. Çünkü şiirde son beyitteki iki mısra da “oku” emir/dilek kipi ile başlar. Her ne kadar okurun “hisli yürek” isteğine bir cevap gibi gözükse de aslında şair, okurdan çok daha fazlasını talep etmektedir. İlk beyitlerdeki “sormak” ve “söylemek” vurgusu dikkate alındığında şair, kendi şiirine/söylemine dair ortada sorulacak bir şey varsa bunu cevaplamaya taliptir. Şairin çokça söyleyeceği söz vardır; ancak bu sözler, “hüner” gösterme endişesi ile yazılmamıştır. Hisli bir yürek lazımsa bu samimiyet şairde mevcut olmakla birlikte, şairin mısralarında “hüner”, “tasannu”, “sanat” kaygısı olmadığından duygularını, ağlayışlarını değil, ancak şiirinde samimiyetle söylemini dile getirmiştir. Zaten maksadı hüner göstermek olsa okurdan okumasını istemez. Ortada her şeyden önce hisli ve samimi bir yüreğin duyulması ya da hissedilmesi gereken sesi değil, okunması gereken sözü yani söylemi vardır.

1.3. Fatih Cami

Diğer manzum hikâyelerde olduğu gibi bu metinde de olayın ve mesajın hedef kitlesi çocuklar ya da gençlerdir. Hikâyenin atmosferi daha durağan bir yapıya sahiptir. Aslında daha önce incelediğimiz, *Hasta* manzumesinde mekânın mektep olması ve figüratif unsurlar olarak genç talebelerin varlığı, *Küfe* şiirinde şairin sakin öğütleri karşısında bile öfkeli bir çocuğun varlığı, bu iki manzum hikâyenin atmosferini *Fatih Camii* metnine göre daha hareketli kılmaktadır. Bu iki manzume de *Fatih Camii* gibi döneminin günlük yaşamı üzerine inşa edilmiş olsa da *Küfe* ve *Hasta* manzumelerine göre *Fatih Camii* manzumesinde durağanlığın sebebi hem hâlde hem de geçmişte (iç hikâyeye) mekânın ibadethane olmasıdır. Aslında bu yönü ile *Fatih Camii*, bir durum hikâyesi olma özelliğine sahiptir. Ezan ile birlikte camiye gelme alışkanlığı, anlatıcı kahramanın çocukluğuna dayanmaktadır. Metinde dinin gençler üzerinde onları doğruluğa iletici tesiri ve onların bu kazanımı imamın sabrı ile elde ettikleri anlatılırken dinin onlara kazandırdığı düzenli hayat, vakti değerli kullanma, ezan sesi ile birlikte camiye gelmek gibi bir alegorik eylem üzerinden verilmiştir. Giriş kısmında tasvir ve iç hikâyeye kısımına göre daha ağır kelimelerin hâkim olması aslında kaside geleneğinin şairin manzumeleri üzerindeki tesirini de göstermektedir.

Fatih Camii metninde, tasvirle başlayan ve anlatıcının çocukluk hatırasına geri döndüğü bölüme kadar fiil ve fiilimsilere bakıldığında yukarıdaki durağan atmosferin semantik olarak hareket bildiren bu sözcüklerle örüldüğünü göstermektedir.

“Yatarken yerde ilhâdıyla haşır olmuş sefil efkâr ,

Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr .

Siyeh reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler ,

Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrâr;” (Ersoy, 2007: 5)

Geçmişin, “ sefil olarak nitelendirilen dine karşı olan düşünceleri bütün devirlerin içinden süzülerek değil, o devirleri “yar”mak suretiyle “yüksel”miştir. Burada “yarıp” zarf fiilinin seçilme nedeni, kötü fikirler etrafında geçmişten bugüne yükselen bir yaklaşımın abidesini yükselten kötü fikirlerin zararlı ve yıkıcılığını anlatmak içindir. Bu “sefil” ve gafletli atmosferde oluşan “siyah” bulutlar, bahsedilen geçmişin gafletini havada temsil ederken bu fikirler sefilce yeryüzünde “yatarak” aynı gafleti sembolize etmektedir.

Bahse konu olan ilk bölümde tabiat, hâba (uyku) dalmıştır. (Ersoy, 2007: 7) Mabedin duvarlarında bu atmosfer altında sabrın sükûnetini görmekteyiz. Anlatıcının çocukluk hatıraları istikametinde anlattığı iç hikâyeye geçişte bile mazinin bu sefil, siyah ve yıkıcı yanı, ihtiyarı eve geldiğinde hemen uykuya “dal”acak kadar bitkin bırakmıştır. (Ersoy, 2007: 7)

Oysa şiirde “cûş u huruş” ve “huşu” kelimeleri ile ifade edilen coşkulu duygulara da rastlamaktayız. Ancak bunlar eylem olarak dışa yansıyan değil içinde bulunulan atmosferin sükûnetli ve kasvetli hâli nedeniyle içte ve sessizce yaşanan coşkunluklardır. Bunu da bu coşkunluğun doğurduğu sesliliği ifade eden “huruş etmek” bileşik fiiliyle anlamak mümkündür.

“O cûş içindeki îman?

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh ,

Bütûn yüreklere serpildi kubbeden bir rûh:

Rûh-i itmînân.” (Ersoy, 2007: 8)

1.4. Hasır

Divan edebiyatı metin formu olan mesnevi nazım şeklinde yazılan bu manzumede mekân bir “attar dükkânı”dır. Gözlemci konumunda olan anlatıcı, arkadaş ziyareti için geldiği bu mekâna alışveriş için gelenlerle dükkân sahibi arkadaşının diyalogları vasıtasıyla devrin sosyo-ekonomik durumunu okura yansıtır. Cemiyetin içinde bulunduğu olumsuz durum sadece diyaloglarda değil, kullanılan hasır ve ölüm metaforları üzerinde şekillenen fiil ve fiilimsilerde de kendisini gösterir. Halkın kullandığı tütün bile toz olmuştur. Müşterinin verdiği kâğıt “yirmilik”in üzerindeki silikler, tek tük çekmeceye gelişlerindeki nazı yansıtan “düşen bozuk paralar ve toza dönmüş tütün toplum üzerindeki sosyal ve ekonomik ölüm hâlini haber verir gibidir. Daha sonra gelen müşterinin bir ölü için hasır almasıyla bu sosyal ölüm havası metinde tamamen açığa çıkmıştır.

Ölü için alınan hasrın ölünün ona sarılarak kabre konulması anına kadar şekilden şekle giren hasrın bu durumunu betimlemede kullanılan fiil ve fiilimsilerde kendisini gösterir.

“Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;

Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa.

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine;

Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine!” (Ersoy, 2007: 8)

Manzumenin bu kısmında yer alan “bükülmek” eylemi aynı zamanda *dürülmek* anlamına da karşılık gelmektedir. “Dalmak” eylemi kullanıldığı cümle dışında dalgınlık durumunun göstereni konumundadır. Bu yönüyle de ölümün bir özelliğini kendisinde göstermektedir. “Sokulmak, girmek, saklanmak” eylemleri bir yerde kaybolma durumunun gösterenleri olarak aynı dizgede yer alabilirler. Bütün bu eylemlerin yukarıdaki iki beyitteki kullanım sıklığı ise hasır ve ölü etrafında “ölüm” kelimesinin mecazi anlamına karşılık gelen toplumun sosyo-ekonomik yönden durgunluğunun iletisini vermektedir. Kısa bir sürelik açılma, âdet olan, dükkânların, pazarların açılma durumuna karşılık gelse de ekonomik durum ve sosyal hareketlilik, “yirmilik” kâğıt paranın silikliği düzeyinde ve ölü hareketsizliğinde belirsizliğini korumaktadır.

Manzumenin devamında cenazenin mezara götürüldüğü anın tasviri anlatılırken “geçmek” fiilinin “sükûn içinde” zarfı ile kullanıldığı görülmektedir. Bu durum toplumun üzerindeki ölüm sessizliği ile cenazenin mezara götürülüşündeki sükûneti birleştiren bir tabloyu semantik olarak tamamlamaktadır.

1.5. İstibâd

Yapısal olarak çerçeve hikâye özelliğine sahip olan bu manzumede şair, dış hikâyede bu dönemin kötülüğünü ve çirkinliğini gösteren olarak bu kelimelerle aynı dizgede yer alabilecek, “mülevves” sıfatlarının ilk iki dizede tekrarı ve “sefil” sıfatının kullanıldığı görülmektedir. Yine ilk dizelerde “s”, “l” ve “e” aliterasyon ve asonanslarla bu sıfatların semantik olarak desteklendiği anlaşılmaktadır.

Çalışmanın esasını teşkil eden bölüm, iç hikâyeye ile başlar. Burada bir adamın yerde sürüklenişine şahit olan mahallelinin durumu “köpek sürür gibi insan sürüklenir mi?” (Ersoy, 2007: 78); semantik olarak “sürümek” ve “sürüklenmek” eylemlerinde karşılık bulur. Burada bu iki gösterenden birisi özneye, yani istibdadı yapana karşılık gelmektedir. Bir diğeri, yani “sürüklenmek” göstereni ise nesneye yapılan göndermedir. Olayın bitimine kadar şairin diğer manzumelerinde görülen eylem kullanma ya da mevcut durumu semantik olarak tamamlayacak işlemde bir eylem kullanma yoluna gidilmez. Zira anlatılan dönem bireyin ve toplumun dışı dönük eylem yapmasına izin vermez. Bu yüzden sadece dille ifade edilemeyen sıfatlar göze hitap eder.

Manzumenin döneme dair ifadesi, fiillerle başta sonda kendisini ifade eder. Normal bir tahkiyede şahıslar eylem hâlinde iken burada anlatıcının zihinsel eylemine şahit olmaktadır. Anlatıcı gün boyu gördüğü olayın etkisindedir. Bu durum, yani memleketin her yerinde olması muhtemel “fâcialar” zihninin karşısında, gözünün önünde (dîde) meydan okurcasına gelip, durmuştur.(Ersoy, 2007: 80) Ezilmenin, sürüklenmenin feryadı karşısında herkesin payına düşen susmaktır. Bu durum karşısında Allah’ın sedası hükmünde olan Kur’an bile susmuştur. (Ersoy,

2007: 80) Aynı dizelerde “sus!” eylemi yine emir kipinde devrin öznesi tarafından gelir. Burada sıklaşan eylemlerin karşıtlığı bir etki tepki şeklinde kendisini gösterir. Gelip duran ve “sus!” diyerek emir veren baskının öznesine karşılık gelen eylemler ile bu durum karşısında susan toplum ve maneviyat etkiye/baskıya karşı verilen tepkinin/tepkisizliğin alegorisi durumundadır.

1.6. Hürriyet

Bu manzumede de yine toplumsal bir durum ele alınmaktadır. Anlamca istibdat sözcüğünün zıddı olan bu durum, bir önceki manzumeye göre daha alegorik şekilde ele alınmıştır. Sekiz yaşındaki kızın belindeki kemer, altı yaşındaki oğlanın elindeki bayrakla alegorileştirilen hürriyette eylemler istibdadın zıddına daha dışa dönüktür. Bu da mevcut tezadın eylemlerde semantik olarak kendisini ortaya koyduğunu göstermektedir.

İstibdat dönemindeki “gelip durmak, susmak, sürümek veya sürüklenmek” fiillerinin yerini, emir kipinde olsa da semantik olarak daha çok tavsiyeye yakın olan bizzat anlatıcının ifadesi olan “**fethet!**” eylemi ile alıcıyı harekete geçiren fiiller alır. Susmak yerine çevresindekilerin “yavaş” zarfı ile ya da emir kipi ile doğrudan “koşma” demelerine rağmen koşan bir yeni neslin alegorisi şiirin ilk kısmında “koşmak” eylemi ile semantik olarak tamamlanır. (Ersoy, 2007: 81)

İçine kapanmış ve durumu “susmak” fiili ile anlaşılan toplum, bu fiilin karşısına sadece “koşmak” fiilini koymaz. Bağırarak eylemi hür büyüyecek bir nesle “bağırın haydi çocuklar” ifadesi ile alıcıyı harekete geçirecek şekilde verilir. Bu manzumede baskı dönemlerinin durgunluğu ve suskunluğuna karşı bütün eylemler alıcıyı harekete geçirme amaçlı kullanılmıştır. “Sus!” diyene karşı o günlerin acısı çıkarılırcasına bağırması teşvik edilir. Ancak dikkati çeken bir durum da hürriyetin sınırlılığını semantik olarak karşılayan eylemlerdedir. Şair bunu da fiil ve fiilimsilerle ifade eder. Bu, şairin üslubundaki sağlamlığın ve tutarlılığın bir göstergesidir. “Koşmak” eylemi bir yerde tavsiye edilirken “çok koşma” şeklinde manzumenin bir başka bölümünde şerh düşülür. Terlemek de bir hürriyettir ama “fazla terleme” şeklinde şerh düşülür (Ersoy, 2007: 83). Olumsuzluk bildiren bu fiiller semantik olarak hürriyetin sınırsız olarak kendine ve başkasına zarar vermemek olduğunu altını çizmektedir.

Selma: Bu manzume, teması ölüm olan ve konu itibarıyla şairin dört yaşındaki yeğeninin ölümünü işleyen bir metindir. Şair bu metinde anlattığı olay üzerinden ölüme ait düşüncelerini metnin iletisi hâline getirir.

Manzumenin giriş kısmından itibaren, önceden bilinen bir olumsuz durumun anlatıcısı üzerindeki tesiri, fiiller üzerinde kendisini gösterir. Sıkılmak uğraşp durmak, boşuşmak, düşünmek (Ersoy, 2007: 49) gösterenleri sadece günlük hayatın yorucu atmosferinin değil, aynı zamanda rahat bir zeminde dinlenmek isteyen bir vücudun huzursuzluğunun da gösterenleri durumundadır.

Manzumenin geneline baktığımızda bir hasta ve ölüm döşeğinde birinin durumunu anlatan her sözcükte olduğu gibi fiiller de bu anlama göre seçilmiştir. Ancak manzaranın genel durumu, karşıtlıklarla ve bu karşıtlıklar arasındaki geçişlerle verilirken fiillerin bu zıtlık ve geçişlere göre seçilmiş olması çalışmamızın kapsamı açısından önemlidir.

“Ne manzaraydı ki bir kuş kadar uçan o melek

Dururdu bî-hareket, kol kanat kımıldamıyor!

Gözünde nûr-i nazar tıtrıyor, hemen sönecek...

*Dudakta nâtika donmuş; kulak söz anlamıyor!
Türâb rengine girmiş cebîn-i sîmîni ;
Ölüm merâreti duydum, öpünce leblerini!” (Ersoy, 2007: 51)*

Bir melek gibi uçan durumdan titreyen nazarla ölümün durgunluğunu anlatan “donmak, kımıldamak, durmak” fiillerine geçilmiştir.

1.7. Meyhane

Şairin kasvetli ortamı ve ahlaki yozlaşmaya uğramış bireyler olarak buranın müdavimlerini şahıs kadrosu içinde tanıttığı manzumedir. Şair, sürekli alkol tüketen ve bu sebeple eşini, kızını ve oğlunu mağdur eden bir baba etrafında meyhanenin sebep olduğu ailevi ve ahlaki faciaları örneklendirir. Anlatıcı, bu metinde para götüremediği için okuldan atılan bir erkek çocuğu ve babası sarhoş olduğu için de istemeye gelinmeyen bir kız çocuğu etrafında ailevi bir problemin yanında pedagojik bir meseleye de dikkatleri çekmektedir.

Şair daha manzumenin giriş kısmında meyhanenin fiziki ortamını olumsuz bir atmosfer içinde verirken kullandığı fiil ve fiilimsilerin hem semantik yönü hem de bunların ilk bölümde verilmiş sıklığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Anlatıcının anlattığı bu muhitin hali, adeta gecesinden mezar karanlıklarının yağdığı, her taşında duvarında yıkılan yuvaların hasretle açılmış birer ağız misali delikler oluşturduğu bir haldir. Daha ikinci beyitte yükselen feryatlar “çıkmaq” fiili ile anlatılırken karanlık ortam “gökten inen mezar karanlığı” alegorisi ile “inmek” fiili beyitin ikinci satırında hemen “çıkmaq” fiilinin altında yer alır. Bu zıt anlamlı fiiller semantik olarak bu mekâna gelen her “ulvi” ruhun yaşayacağı düşüşü ifade eder. Şiirin bu ilk bendinde “yıkılmak”, “sönmek”, “çökmek” fiillerinin peş peşe, üstelik mısra başlarında kullanılmaları Mehmet Akif Ersoy’un yukarıda bahsi edilen üslup titizliği ve kelime seçimi dikkate alındığında tesadüf değildir. Üstelik ilk bendin sonundaki beyitte de yukarıdaki “çıkmaq-inmek” tezatı etrafında oluşturulan semiyosfer burada da kendisini gösterir. Bu fiiller ise “girmek-çıkmaq” fiilleridir. Aslında buradaki tezat anlam, meyhanenin dâhil olduğu atmosfer içinde tezat olmaktan çıkar. Hayatların alt üst olduğu gibi gerçek hayata dair anlamlar ve değerler de altüst olur. Bu deformasyonun semantik zemine yansıyan yönü bireyin bu ortama **girme** durumunda hayatından duyduğu pişmanlık hâli; **çıkma** durumunda ise bilinçsizlik ve dağınıklık söz konusudur. Bu tezat olumlu ve olumsuz olarak değil de her durumda olumsuzluğu doğurarak bu semiyosferin içerisinde alt üst olur. (Ersoy, 2007: 32)

İkinci bendin birinci beyti “dökülmek” fiili ile başlarken ikinci beyit “boğulmak” fiili ile başlar. Üçüncü beytin ikinci mısraı da “tutmak” fiili ile başlar. Bu her üç fiil bireyi ruh dünyası itibarıyla içine alan ve onu bütün değerleri ile bünyesinde kaybolmasına sebep olan deniz metaforuna bir göndermedir. Yani her üç fiil de bu metaforun göstereni durumundadır. Meyhanenin boğucu fiziki ortamı bireyi bütün değerleri ile yok eden deniz metaforunda bu üç fiil ile anlam kazanır. (Ersoy, 2007: 32)

Anlatıcının bir can sıkıntısı ile çıkıp sokak sokak gezerken yanında bir viranenin olduğu hana benzeyen meyhaneye rastlamasıyla iç hikâyeye başlar. Bundan sonra semantik olarak fiiller, yerini fiilden isim olan kelimelere ya da fiilimsilere/sıfat fiillere bırakır. Han da şişeler içerisinde bulunan kişilerin bilinci gibi kırık ve döküktür. Sohbetler ise tıpkı bir sarhoşun vücudu gibi kımıldanan bir özelliğe sahiptir. (Ersoy, 2007: 33)

1.8. Bayram

İsmine özel tasvirlerle başlayan bu manzumenin başkişisi parası olmadığı için bayramda eğlenen ve salıncaklara binen akranları gibi bu salıncaklara binemeyen bir kızdır. Şiirin ilk kısmında bayramın atmosferini yansıtan “cûşan etmek”, “raksân olmak” birleşik fiilleri ve “gülmek” fiili gibi fiiller dışında şair bu atmosferi sıfatlar gibi isim soylu sözcüklerle yansıtmıştır (Ersoy, 2007: 41). Benzer durum şairin iç hikâyeye başladığı tasvirde ve olay kısmında da kendisini gösterir. Bu manzumede şair üslubunun genelinde görülen anlamı fiillerle örme ya da iletiyi fiillerle taşıma yerine, bunu sıfatlarla yapar. Anlamı yansıtan fiiller olsa bile bu semantiği örecekte sıklıkta değildir. Diğer manzum hikâyelerine göre bir kesit hikâyesi olma özelliğine sahip *Mezarlık* manzumesinde de şair mezarlığa dair duygularını bir küçük kız etrafında anlatırken cümlelerde çoğunlukla fiil cümlesi değil, isim cümlesini tercih eder.

1.9. Kör Neyzen

Tıpkı *Küfe* manzumesinde olduğu bu metnin teması da yoksulluktur. Ney çalarak dilenen bir neyzenin durumunun anlatıldığı bu hikâyede şair fiilleri diğer hikâyelerinden farklı bir semantik zeminde kullanır. Kör olan, çaldığı neyle çevreden ilgi görmeyip eline para düşecek diye elini açtığı yağmur damlası düşen bu kahramanın trajikomik durumunu anlatmak için şair, daha metnin giriş kısmından itibaren fiilleri ironi amaçlı kullanarak bu drama farklı bir şekilde dikkatleri çeker.

Hikâye kahramanı kör olduğu hâlde şairin durumunu ve o duruma karşı ilgisizliği “inlemek, dinlemek, duymak” gösterenleri etrafında “dinleyen” ve “duyanın” olmadığı şeklinde ifade eder. Ancak bu kadar fiil ve fiilimsinin ikinci bentte yoğunlaşması ve bunlara ek olarak ilk beytin “aramak” şeklinde başlaması yine ikinci bentteki “görür” fiili gösterenler olarak cümlelerden bağımsız düşünüldüğünde farklı gösterilenlere işaret eder. Neyzen kör olduğu kadar çevresi de onun durumuna sağırdır. Bu iki duyu yoksunluğuna üç ve dördüncü bentlerde de tekrar eden “duymak” fiili ile ironi yapılarak dikkat çekilir. Ayrıca herkesçe görülen ama duyulmayan bu kahramanın durumu, yine girişteki beyitten sonraki ilk bentte “meydana çıkmak” fiili ile görme duyusuna yapılan vurgu ile güçlendirilir.

Sadece ilk beyit ve ondan sonraki bende bakıldığında görme duyusuna hitap eden “görmek”, “meydana çıkmak” ve ilk bent hariç şiirin tamamında “duymak” fiilinin kullanılması bu ironiyi oluşturur. Zira şaire göre, kendisi için en iyi kurtuluş yolu ölmek olan kahramanın durumunun bu kadar yaşama dönük duyularla izah edilmesi bu ironinin semantik yanını da desteklemektedir.

1.10. Seyfi Baba

Bu manzum hikâyede de bir hasta ziyareti etrafında toplumsal ve ekonomik meselelere toplumsal gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Mesnevi tarzında ele alınan bu hikâyede şair, Seyfi Baba’yı ziyareti ve ziyarete giderken sokak fenerinin verdiği imkân ölçüsünde içinde bulunduğu cemiyetin sosyo-ekonomik durumunu okuyucuya aktarır.

Şairin hasta ziyaretine giderken elindeki fenerin “kırık”lığından başlamıştır. Bu sözcüğü, kaldırımların durumunu anlatırken “hortlamak” eylemi ile anlam bakımından tamamlamıştır. Sokakta gördüğü manzarayı, “yorulmak, yorgun” eylemlerinin hemen ardından “çarpmak” fiili ile “çökük” sözcüğünü peş peşe getirmiştir. Bu durum, kahraman anlatıcının sözcükleri seçerken

ve dizerken bunu anlam odaklı bir yöntem ile yaptığını göstermektedir. Bu da onun mısralarında estetik uyumdan önce anlamın önemli olduğunu gösterir. (ifade uzun ve bozuk, daha yalın, kısa cümlelerle anlatılmalı). Buna ek olarak bu üslup, Mehmet Akif Ersoy'un olayı ve eşyayı sürekli bir "oluş" hâlinde verme üslubunun bir sonucudur. Burada kullanılan fiil ve fiilimsiler hem ziyaret eden kişinin hem ziyaret edilen mekân ve kişinin hem de olayın gerçekleştiği bağlamın durumunu okuyucuya yansıtan bir semantiğe sahiptir. Bu ifade tarzı, ziyarete gidilen evde gerçekleşen olayın aktarımında da devam eder. Seyfi Baba'nın üşüdüğü için mangala yaklaşıırken "sürünme" eylemi, sadece onun hastalığını değil aynı zamanda evde misafire sunulacak ıhlamurun bile komşudan geldiği ekonomik zorlukları da betimler. Şair her ne kadar namerde "el açmak" istemese de evdeki ıhlamur da onu ısıtacak ateş de kendisine ait değildir (Ersoy, 2007: 63). Bu durumda olan sadece ihtiyar değildir. Aynı cemiyetin parçası olan anlatıcının ihtiyara yardım etme arzusu karşısında cebinde para değil de "boyun büken" mührünün olması onun da benzer durumda olduğunu gösterir (Ersoy, 2007: 64). Benzer şekilde Seyfi Baba'nın oğlunun işsizlik durumu "ekmek tutmak" deyimini ile ifade edilir.

1.11. Dirvas

Akif'in İslam tarihinden faydalanarak kaleme aldığı bu manzum hikâyesinde hareket bildiren sözcüklerin hem semantik hem de edebî tür ile ilişkisi bakımından ayrı bir önemi vardır. Şair diğer sosyal gerçekçi hikâyelerinden farklı olarak İslam tarihinden rivayet edilen bir hikâyeyi rivayet geçmiş zaman kipinde vermesi dikkate değer bir durumdur. Onun fiilleri böyle bir anlatıda rivayet kipinde kullanması Akif'teki anlama olan sadakatin sadece yazdığı metinlerin iletisinden değil, aynı zamanda bu metinlerin türlerinden de ileri geldiğini gösterir. Daima "doğru söz"ü önceleyen ve sözdeki inceliğin sonradan gelmesi gereken bir kaygı olduğunu söyleyen bir şair olmasına rağmen Mehmet Akif Ersoy, bu manzum hikâyede, anlatımda edebi türe olan saygıdan ödün vermemiştir. Ayrıca bir yönetimde halka karşı tutumu özetleyen merhamet, sosyal devlet anlayışı gibi değerleri semantik olarak metinde "**merhamet etmek**" (Ersoy, 2007: 99) "**Tasadduk eylemek**", "**insaf olmak**", (Ersoy, 2007: 102) fiilleri ya da gösterenleri karşılar.

1.12. Mahalle Kahvesi

Meyhane şiirindeki mekân odaklı eleştirel yaklaşımın görüldüğü bir başka manzum hikâye de Mahalle Kahvesi'dir. İçinde bulunulan bir coğrafyanın "bakılmayan" yarası olan kahvehaneler, çözüm bulunmadığı takdirde milletin, ruhunu ve gayretini "emmeğe"dir (Ersoy, 2007: 103). Hemen bu satırların ardından geniş zaman kipinde gelen "yüzmek", "kusmak", "kahretmek", "azap içinde kalmak", "yıkmak" fiilleri, kahvehane atmosferine dair anlatıcının ortaya koyduğu imajı tamamlamaktadır. Bu tembellik ve sefalet ürünü manzaranın semantik tarafı şiirin sonuna doğru fiil ve fiilimsilerin üzerinden kalkarak diyaloglarla kendisini hissettirir.

1.13. Âhiret Yolu

Bir ölümü imgeleyen bu manzum hikâyede şairin kullandığı hareket bildiren sözcükler, hem ölüm olayını hem de ölen kişinin ardında bıraktığı maddi ve manevi yıkımı anlatmak için adeta özenle seçmiştir. Ölenle ilgili geride kalanların özlemi ve üzüntüsü, "bırakmak", "evi barkı yıkılmak", "boynu bükülmek", "yanmak" "erime" fiilleri ve "ağlayan", "inleyen" sıfat-fiillerinin metin üzerinde diziliş sıklığı veya kullanım sıklığı bunu gösterir durumdadır (Ersoy, 2007: 125). Şiirin

bundan sonra ölüme dair düşünceleri içeren diğer bölümünde metin üzerinde hareket bildiren sözcüklere dair bu semantik sıklık görülmez.

1.14. **Bebek Yahud Hakk-ı Karar:**

Bu manzum hikâye tema olarak adalet; konu olarak ise Mehmet Akif Ersoy'un üç kızından ikisi olan Feride ve Cemile arasında geçen bir olayı içermektedir. Metne bakıldığında başlıkta yer alan bir fıkıh terimi olan “hakk-ı karar”, hukuk, masum (Ersoy, 2007: 139) kelimeleri birer fiil ya da fiilimsi olmamakla birlikte bunlar dışında metnin başında yer alan iki çocuğun bulunduğu bağlamı/atmosferi veren “yatmak”, “oyynamak”, “hoplatmak” fiilleri, bu ev atmosferini semantik olarak betimler. Anlatıcı burada hareket bildiren sözcüklerden semantik olarak istifade etme yoluna –hikâyenin giriş kısmı dışında- başvuramaz.

1.15. **Said Paşa İmamı**

Sultan yalısına davetli olan bir imamın yolda fakir bir ihtiyar kadının yeni ölen kızı için mevlit okuma talebini kırmamak adına yalıya gecikmesi ile gelişen olayların anlatıldığı bu manzum hikâyede şair yine toplumsal bir mesele olan fakirliği ele alır.

Bu hikâye de fiiller ya da fiilimsiler üzerinden oluşturulmaya çalışılan semiyosfer durumları arasındaki tezatlar üzerinden gider. Metnin başında yalının durumu parlaklık imajı üzerinden oluşturulur. Kandiller “**köpürmek**” fiili ile gösterilir. Parlaklığın tesiri ufukların “**inleme**” fiili ile kuvvetlendirilir. Yalı adeta suda “**bitmiş**” bir çemen gibidir. Bütün bu şatafatlı durumun tasvir edildiği kısımda “**yükselmek**” fiili de gelenlerin karaya akın akın çıkışının gösterenidir. (Ersoy, 2007: 490). Davete geç kalan Said Paşa imamı mazeretini anlattığı iç hikâyeye geçtiğinde manzara semiyosferi birdenbire tersine döner.

İç hikâyeye, daha başlarken “**divâneye dönmek**” deyimini hemen metinde yerini alır. Ardından “**çile dolsun**”, “**taşa başını vurmaya kalksın**”, “**beklemek**”, “**yanmak**”, “**ağlatmak**”, “**bekletmek**” (Ersoy, 2007: 494) gösterenleri İç hikâyenin olumsuz atmosferini çizer. Zira bu gösterenlerin oluşturduğu olayda genç yaşta evladını kaybetmiş bir annenin dramı saklıdır.

1.16. **Amin Alayı:**

Şair, bu manzum hikâyede, çocuklardan oluşan ve kalabalığı yararak “amin” diyerek ilerleyen bir topluluk üzerinden geleceğe dair mesajlarını verir. Burada şair bu çocuklar üzerinden çocukların, geleceğin büyükleri olduğu iletisini verir. Burada anlatıcı, bir alayın yürüyüşünü, “yürümek” fiilini niteleyen “ağır ağır” zarfında; “çekmek” fiilini niteleyen “vakar u naz” zarfında; bir melodinin “yükselmek” eylemi “zaman zaman” zarfında; “gitmek” eylemini sürekli anlamına gelen “muttasıl” zarfında resmeder (Ersoy, 2007: 131-132). Yukarıdaki fiillerin hepsi geleceğe dönük umutları içinde barındıran eylemler olmakla beraber, eylemleri tamamlayan, devamlılık ve kararlılığın göstereni durumundaki zarflardır. Geleceğimiz olan çocuklar, geleceğe ancak bir alayın yürüyüşündeki vakar ve kararlılıkla hazır hâle getirilebilirler. Alayın “Amin” nidasının kabulü ancak bu kararlılıkta saklıdır. Alayın sokaklardan “geçiş”i yine ağır ve ölçülüdür. Burada farklı zorluklardan, eğitimlerden geçmenin imajı olan sokaklar, ağır ve dikkatli geçilmelidir. Çocukların büyümesinin de göstereni olan bu geçiş süreci aceleye gelmeyecek şekilde önemlidir (Ersoy, 2007: 132).

Yürümekte olan alayın önüne çıkan engelin durumu anlatılırken kullanılan fiil de önemlidir. Çocukların geçici bir süre önüne çıkan arabanın durumu “dikilmek” fiili ile anlatılır. Ancak bu dikilmek de tıpkı alayın yürüyüşüne benzer şekilde kararlı bir eylemdir. Şair “dikilmek” eylemini, “mıhlanmak” eylemi ile kuvvetlendirir (Ersoy, 2007: 132). Bu her iki karşıt durumun eylemde ortak olmasının iletisi: “Hayatta kararlı olmak karşınıza dikilen engeller ne kadar kararlı olursa olsun onları aşmak için önemli şarttır.” Mesajını verir.

Kocakarı ile Ömer

Bu hikâyede Hz. Ömer'in rast geldiği fakir bir kadının bulunduğu bağlamda sosyal durumun semantik karşılığı “feryat etmek”, (içinde bulunulan zor durumu) “yutmak”; “çıkılmak” (çıkan naleler, feryatlar) fiillerinde kendisini gösterirken (Ersoy, 2007: 85-86) durumdan sorumlu tuttuğu Hz. Ömer'e karşı tutumu “kahretsin” fiilinde kendisini gösterir.

Köse İmam: Anlatıcının ziyaret ettiği Köse İmam isimli kişi ile sohbet esnasında bir kadının meclise girmesi ile hikâye başlar. Kadın, kocasının başkası ile evlenmesine rıza göstermediğinden dolayı dayak yemesini şikâyet eder. İç hikâyede geçen bu şikâyet merkezli tartışmada “boşanmak/boşamak”, “dövmek”, “ağlamak”, “sızlamak”, “silmek”, “süpürme” eylemleri, kocanın eşine bakış açısı ile birlikte ona karşı şiddet içerikli muamelesini semantik olarak tamamlayan fiillerdir. Bu fiiller kadının içinde bulunduğu ailede söz hakkı olmadığı gibi, sadece hanede hizmetçiden daha kötü bir muameleye maruz kaldığının da gösterenleri durumundadır.

Sonuç

Mehmet Akif'in şiirleri söz konusu olduğunda fiillerin hem sık hem de anlamsal yönleri itibarıyla ya da gösterilenleri olan manzaralar yönüyle “semiyosfer”i şekillendiren hareketlilikte kullanımları, hemen hemen bütün bir *Safahat* 'ı kapsar. Bu şiirlerin hepsinin incelenmesi bir makalenin sınırlarını aşar. Ancak bu makalede metin içerisinden tahkiye özelliği olan, manzum hikâyeye niteliğindeki metinlerini seçerek onun bütün şiirlerinde hâkim olan semantik bağlamda fiil/fiilimsilerin ortak işlevine vurgu yapıldı.

Her metin gibi şiirde de cümle olduğuna göre fiil ve fiilimsinin olmaması mümkün değildir. Ancak bu fiillerin dilbilgisel bağlamda bile “kılış”, “oluş”, “durum” gibi anlamsal işlevlerinin varlığı düşünüldüğünde hareketin mahiyetini bildiren işlevlerinin aynı olmadığı görülecektir. Bu makalede dikkati çekmek istediğimiz husus da Mehmet Akif Ersoy manzum hikâyelerinde, fiillerin varlığı, yokluğu veya çokluğu değil, semantik bağlamda içinde bulunduğu metne kattığı işlevidir. Fiil/ fiilimsilerin kullanımlarındaki sıklığın yine semantik biliminin bir alt alanı olan gösterenler arası ilişkiyi ortaya koyduğu hususu da dikkatleri çekmek istediğimiz önemli bir noktadır.

Manzumeler üzerinde yapılan incelemede, olay zamanı bakımından şairin yaşadığı dönem ele alan metinlerde (*Küfe, Fatih Camii, İstibdâd, Meyhane, Bayram, Bebek Yahut Hakk-ı Karar, Said Paşa İmami, Âmin Alayı, Mahalle Kahvesi, Seyfi Baba*) kullanılan fiil ve fiilimsilerin bağlamla ve verilmek istenen ana fikirle semantik ilişkisinin daha kuvvetli olduğu gözlemlenmiştir. Bu metinlerde semantik bağlam ile fiil ve fiilimsilerin dizilişi şairin geçmiş konu alan Kocakarı ile Ömer ve Dirvas gibi metinlerine göre daha fazladır.

Bir durumun tasvirinde ister bireyin hayatını merkeze alan veya bir savaşı anlatan isterse içerik olarak bir yakarışı ya da fantastik anlatımı içeriğinde bulunduran manzumelerinde Akif, sürekli anlamı hareketin merkezine oturtmuştur. Bir aksiyon adamı olan şairin aktif işleyen zihni, metnin örülmesi esnasında ortaya çıkan anlam ve biçim arasındaki uyumda da kendisini fiil ve fiilimsilerin kullanım sıklığı ve göstergesel yönleri ile kendisini göstermektedir. Semantik anlamda son yüzyılda sınıflandırılmaya başlayan fiillerin tasnif çalışmaları ilerledikçe *Safahat*'taki şiirlerde yer alan fiillere dönük kapsamlı bir tez çalışması da yapılabilir. Bu bağlamda bu çalışma da bu tarz kapsamlı çalışmalar için bir teklif olma hususiyetine de sahiptir.

KAYNAKÇA

BARTHES, Roland (2021), *Göstergebilimsel Serüven*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

BİRCAN, Ufuk (2015), "Roland Barthes ve Göstergebilim", *SBARD*, Yıl: 13, Sayı: 26, Sonbahar.

ERSOY, Akif (2007), *Safahat*, İstanbul: M.FATİH matbaası.

LOTMAN, Yuri (2012), *Düşünen Dünyaların İçinde (İnsan-Metin-Semiyosfer-Tarih)*, İstanbul: Bilgesu Yayınları.

NECATİGİL, Behçet (2016), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

NECATİGİL, Behçet (2016), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

OKAY, Orhan (2005), *Mehmet Akif: Bir Karakter Heykeli'nin Anatomisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SARUP, Madan (2017), *Post-Yapısalcılık-Postmodernizm*, Ankara: Pharmakon Yayınları.

SOMUNCU, Melike (2020), "Doğumunun 147. Yılında Mehmet Akif Ersoy ve Türkçe", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Siirt: S.15, s. 94-101.

YETİŞ, Kazım (1992), *Mehmet Âkif'in Sanat- Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi-65.

YILDIZ, Hüseyin (2017), "Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi", *Litera Turca (Journal of Turkish Language and Literature)*, C. 1, S. 3, s. 337-362.